Monika Invall
Förvaltningschef
Barn- och ungdomsförvaltningen
Haparanda
monika.invall@haparanda.se

Mottagare
Barn- och ungdomsnämnden

Remissyttrande

SOU 2026:37 Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola

Barn- och ungdomsnämnden i Haparanda stad

Barn- och ungdomsnämnden i Haparanda stad lämnar följande yttrande över betänkandet *Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola* (SOU 2026:37).

Nämnden välkomnar utredningens ambition att stärka förskolans kvalitet och likvärdighet samt att förbättra förutsättningarna för alla barns språkliga utveckling, lärande och delaktighet.

Barn- och ungdomsnämnden delar utredningens övergripande målsättning att stärka förskolans kvalitet, likvärdighet och språkutvecklande arbete. Nämnden tillstyrker vissa av utredningens förslag men avstyrker andra, framför allt förslag som innebär obligatoriska eller generella åtgärder utan tillräcklig hänsyn till barns olika behov och kommunernas skilda geografiska, demografiska och socioekonomiska förutsättningar. För Haparanda stad är frågor som rör flerspråkighet, nationella minoritetsspråk, kompetensförsörjning och långsiktig statlig finansiering särskilt viktiga.
Förskolan har en avgörande betydelse för barns lärande och utveckling. Särskilt viktigt är att alla barn ges goda möjligheter att utveckla svenska språket samtidigt som deras flerspråkighet tas tillvara som en resurs.

Haparanda kommuns särskilda förutsättningar

Haparanda är en gränskommun med en unik språk- och kulturmiljö där svenska, finska och meänkieli utgör naturliga delar av barnens vardag. Kommunen ingår i förvaltningsområdet för finska och meänkieli och har därmed ett särskilt ansvar att främja och bevara dessa nationella minoritetsspråk.

Många barn i kommunens förskolor växer upp i flerspråkiga miljöer där flera språk används parallellt i hemmet och i det omgivande samhället. Den gränsöverskridande integrationen med Torneå innebär dessutom att språk och kultur samverkar på ett sätt som skiljer sig från förhållandena i stora delar av landet.

Barn- och ungdomsnämnden bedömer att dessa förutsättningar måste beaktas vid utformningen av nationella reformer som syftar till att stärka barns språkutveckling.

Likvärdighet och kvalitet i förskolan

Nämnden delar utredningens bedömning att kvaliteten i förskolan behöver stärkas och att alla barn ska ha tillgång till en utbildning av hög kvalitet oavsett bostadsort eller socioekonomiska förutsättningar.

Samtidigt vill barn- och ungdomsnämnden framhålla att likvärdighet inte innebär att alla kommuner ska organisera verksamheten på samma sätt. Förutsättningarna skiljer sig mellan storstadskommuner och mindre kommuner med långa avstånd, begränsat rekryteringsunderlag och ett minskande och över tid varierande barnunderlag.

Nationella krav behöver därför utformas så att huvudmän ges möjlighet att anpassa verksamheten utifrån lokala behov samtidigt som de nationella målen uppnås.

Reglering av barngruppers storlek och personaltäthet

Barn- och ungdomsnämnden tillstyrker förslagets övergripande inriktning att skapa goda och likvärdiga förutsättningar för barns utveckling och lärande genom rimliga barngruppsstorlekar och en tillräcklig personaltäthet, under förutsättning att regleringen förenas med full statlig finansiering, tillräcklig flexibilitet och ett fortsatt kommunalt handlingsutrymme.

Samtidigt bedömer nämnden att en nationell reglering måste utformas med hänsyn till kommunernas skilda geografiska, demografiska och ekonomiska förutsättningar. För en mindre kommun som Haparanda, där barnunderlaget varierar över tid och den demografiska omställningen påverkar verksamhetens planering, kan fasta nationella krav medföra betydande kostnader och begränsa huvudmannens möjligheter att organisera verksamheten utifrån lokala behov.

När det gäller personaltätheten är tillgången till utbildade pedagoger en avgörande förutsättning. Mot bakgrund av Haparandas utmaningar avseende demografisk utveckling, kompetensförsörjning och ekonomi anser nämnden att nya statliga krav ska vara fullt finansierade genom långsiktiga och förutsebara statsbidrag i enlighet med finansieringsprincipen. Nämnden välkomnar även en fortsatt utredning i syfte att ta fram en långsiktig och hållbar nationell strategi för förskolans kompetensförsörjning.

Nämnden bedömer vidare att väl avvägda barngruppsstorlekar och en tillräcklig personaltäthet kan bidra till en förbättrad arbetsmiljö för berörda yrkesgrupper. Detta kan stärka förskolans attraktivitet som arbetsplats, öka möjligheterna att behålla kompetenta medarbetare och skapa bättre förutsättningar för ett långsiktigt hållbart yrkesliv.

Barn- och ungdomsnämndens stöd för förslaget förutsätter därför att en reglering av barngruppers storlek och personaltäthet förenas med följande:

- långsiktig och full statlig finansiering av de kostnader som följer av nya krav,
- möjlighet att beakta geografiska, demografiska och kompetensmässiga skillnader mellan kommuner, samt
- ett fortsatt kommunalt handlingsutrymme att organisera verksamheten utifrån lokala förutsättningar och behov.

Krav på personalens kunskaper i svenska

Barn- och ungdomsnämnden delar utredningens bedömning att personal i förskolan behöver ha tillräckliga kunskaper i svenska för att kunna fullgöra sitt pedagogiska uppdrag och aktivt stödja barnens språkutveckling.

Samtidigt utgör kompetensförsörjningen redan i dag en betydande utmaning för många kommuner. Detta gäller särskilt kommuner i östra Norrbotten och övriga norra Sverige, där rekryteringsunderlaget är begränsat och behovet av flerspråkig kompetens är stort. I Haparanda används svenska och finska dagligen, tillsammans med ytterligare 16 språk, och för många barn är flerspråkighet en naturlig del av vardagen. Även vid rekrytering behöver kommunens gränsläge beaktas, eftersom pedagoger kan ha finska som modersmål och vara bosatta och folkbokförda i Torneå i Finland.

Barn- och ungdomsnämnden tillstyrker förslaget under förutsättning att språkkraven utformas proportionerligt och kombineras med:

- rimliga övergångsbestämmelser och reella möjligheter för befintlig personal att utveckla sina kunskaper i svenska, och
- statlig finansiering av nödvändiga utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser.

Det är vidare viktigt att regelverket inte försvårar rekryteringen av personal med kunskaper i finska, meänkieli eller andra språk. Sådan språklig kompetens är en viktig resurs i Haparandas förskolor.

Obligatorisk språkförskola

Barn- och ungdomsnämnden avstyrker förslaget om att införa en obligatorisk språkförskola. Nämnden bedömer att ett obligatorium innebär ett betydande ingrepp i vårdnadshavares bestämmanderätt och därför förutsätter tydliga, objektiva och rättssäkra kriterier. Betänkandet ger inte ett tillräckligt underlag för hur målgruppen ska avgränsas, vem som ska fatta beslut, hur besluten ska kunna överklagas eller vilka konsekvenser som skulle aktualiseras om skyldigheten inte fullgörs. Det är även otillräckligt belyst hur barns språkliga förutsättningar ska bedömas och vilka praktiska och ekonomiska följder ett obligatorium kan få för barn, vårdnadshavare och kommuner. Dessa frågor behöver analyseras närmare innan ställning tas till om en obligatorisk språkförskola är en lämplig och proportionerlig insats.

För en flerspråkig gränskommun som Haparanda är det särskilt angeläget att bedömningar av barns språkliga förutsättningar utgår från ett helhetsperspektiv på flerspråkighet. Kunskaper i finska, meänkieli eller andra språk får inte betraktas som en brist, utan ska ses som en tillgång och ges förutsättningar att utvecklas parallellt med svenskan. En reglering måste därför säkerställa att barns samlade språkliga kompetens beaktas och att de nationella minoritetsspråkens ställning inte försvagas.

Ökat deltagande, åtgärder för höjd inskrivningsgrad och språkstärkande insatser

Barn- och ungdomsnämnden delar utredningens bedömning att ett ökat deltagande i förskolan kan stärka barns språkutveckling och bidra till ökad likvärdighet. Nämnden ser därför positivt på att den uppsökande verksamheten och kommunernas erbjudande om förskoleplats till barn från tre års ålder följs upp och utvärderas.

Utredningen föreslår att kommunen ska ansvara för att barn i den angivna målgruppen genomgår en språkbedömning i svenska under hösten det kalenderår då barnet fyller tre år och att ett nationellt kartläggningsmaterial ska användas som stöd. Barn- och ungdomsnämnden avstyrker förslaget i denna del. Nämnden motsätter sig inte att barns språkutveckling följs inom ramen för den ordinarie pedagogiska verksamheten. Det nämnden avstyrker är införandet av en standardiserad bedömning av enskilda treåringars kunskaper i svenska som grund för myndighetsliknande beslut eller särskilda skyldigheter. Förslaget innebär en betydande förändring av förskolans uppdrag, från att följa och stödja barns utveckling och lärande till att bedöma enskilda barns kunskaper. Betänkandet visar samtidigt att bedömningar av yngre barns språk är komplexa och behöver genomföras med hänsyn till barnets ålder, utveckling och samlade språkliga erfarenheter. I en flerspråkig gränskommun som Haparanda finns en särskild risk att en bedömning som huvudsakligen fokuserar på svenska inte ger en rättvisande bild av barnets språkliga förmåga och stödbehov. Om en språkbedömning ändå införs behöver ansvarsfördelningen vara tydlig, metoden vetenskapligt förankrad och rättssäker samt personalen ges särskild kompetens, tillräcklig tid och full statlig finansiering. Nämnden förordar i stället att språkstärkande insatser utvecklas inom ramen för förskolans ordinarie pedagogiska uppdrag och genom den försöksverksamhet med språkstärkande metoder som utredningen föreslår.

Uppföljning av barns närvaro i förskolan

Barn- och ungdomsnämnden tillstyrker förslaget och vill framhålla att barns närvaro och deltagande i förskolans utbildning är av avgörande betydelse för deras utveckling och lärande, inte minst för språkutvecklingen.

Nämnden ser därför positivt på att formerna för uppföljning av barns närvaro i förskolan utreds och att ett ändamålsenligt system utvecklas för dokumentation och uppföljning på såväl huvudmanna- som nationell nivå. Ett sådant system kan ge ett bättre underlag för att tidigt identifiera frånvaro, stärka det närvarofrämjande arbetet och säkerställa att fler barn får kontinuerlig tillgång till förskolans utbildning.

Utökad rätt till avgiftsfri allmän förskola för alla barn

Barn- och ungdomsnämnden avstyrker utredningens förslag om att den avgiftsfria allmänna förskolan generellt ska utökas från 525 till 875

timmar per år, motsvarande 25 timmar per vecka. Nämnden delar utredningens uppfattning att förskolan har stor betydelse för barns utveckling, lärande och språkutveckling och att ett kontinuerligt deltagande kan vara särskilt betydelsefullt för barn som behöver stärkt stöd i sin svenska språkutveckling. Nämnden bedömer emellertid att betänkandet inte i tillräcklig utsträckning visar att en generell utökning för samtliga barn från och med höstterminen det år de fyller tre år är en träffsäker och proportionerlig åtgärd. Förslaget omfattar även barn som redan har en tillräcklig vistelsetid i förskolan eller vars behov kan tillgodoses inom nuvarande reglering. Den förväntade nyttan behöver därför vägas mot reformens omfattning, de ökade kommunala kostnaderna och risken för att begränsade resurser fördelas generellt i stället för att riktas till de barn och verksamheter där behoven är störst. För en mindre kommun som Haparanda, med ett minskande och över tid varierande barnunderlag, begränsat rekryteringsunderlag och redan påtagliga utmaningar i kompetensförsörjningen, kan en generell utökning medföra behov av ytterligare personal, lokaler, måltider, planering och administration. Det kan i sin tur påverka möjligheten att upprätthålla personaltäthet, lämpliga barngruppsstorlekar och kvalitet i undervisningen. Nämnden anser därför att staten, innan en sådan reform genomförs, tydligare behöver redovisa dess effekter för barnens faktiska deltagande, kommunernas organisation och ekonomi samt förskolans samlade kvalitet.

Barn- och ungdomsnämndens bedömning är att nuvarande regler redan ger kommunerna möjlighet att besluta om en längre vistelsetid när ett barn, med hänsyn till familjens situation eller barnets eget behov, behöver särskilt stöd i sin utveckling.

Sammanfattande ställningstagande

Barn- och ungdomsnämnden delar betänkandets övergripande målsättning att stärka förskolans kvalitet, likvärdighet och språkutvecklande arbete. Nämnden tillstyrker förslag som stärker kvaliteten och det närvarofrämjande arbetet, under förutsättning att kommunerna ges tillräcklig flexibilitet, ett fortsatt lokalt handlingsutrymme och full statlig finansiering. Nämnden avstyrker förslagen om obligatorisk språkförskola, standardiserad språkbedömning av treåringar och en generell utökning av den avgiftsfria allmänna förskolan. Barn- och ungdomsnämnden förordar i stället riktade och behovsprövade insatser som tar hänsyn till barnets samlade språkliga förmåga, Haparandas flerspråkiga gränskontext och de nationella minoritetsspråkens särskilda ställning.

Enligt uppdrag

Monika Invall
Förvaltningschef, Barn- och ungdomsförvaltningen

Beslutsexpediering

Utbildningsdepartementet